

TROŠKOVI PODNOŠENJA PRIJAVE POREZA NA DOHODAK GRAĐANA*

prof. dr. Helena BLAŽIĆ
Ekonomski fakultet, Rijeka

Izvorni znanstveni članak**
UDK 336.21(497.5)
JEL H24

Sažetak

U radu se apsolutno i relativno mjere troškovi podnošenja prijave poreza na dohodak građana te osnovne značajke i vrste tih troškova u 2002. godini. Primjenjuje se metoda intervjua licem u lice.

Troškovi podnošenja prijave poreza na dohodak iznose oko 0,034% BDP-a odnosno 0,856% poreza na dohodak prikupljenoga od građana. Najveći dio troškova čine troškovi vlastitog vremena. Ako im se pridodaju i troškovi novčanog tijeka (zbog toga što većina građana ima pravo na povrat poreza), dolazimo do iznosa između 0,07% i 0,052% BDP-a odnosno između 1,80% i 1,33% prihoda od poreza na dohodak, ovisno o izabranoj kamatnoj stopi.

Tako niski troškovi podnošenja prijave poreza na dohodak nisu uzrokovani samo nepodnošenjem prijave poreza na dohodak velikog broja građana, već i relativno niskim

* Ovaj je članak modificirana i sužena verzija rada *Personal Income Tax Compliance Costs at an Individual Level in Croatia*, objavljenoga u časopisu *Australian Tax Forum* 19 (3), 319-346.

Članak je rezultat istraživanja koje je financirano novčanom potporom CERGE-EI fondacije u sklopu programa *Global Development Network*. Dodatna sredstva za primatelje novčane potpore iz balkanskih zemalja odobrila je austrijska vlada putem WIIW-a, Beč. Sva iznesena stajališta izražavaju isključivo autoričino mišljenje, a ne CERGE-EL-ja, WIIW-a ili GDN-a.

Dodatna sredstva za ovo istraživanje odobrio je Institut za javne financije, Zagreb – institucija koja je vodila projekt. Intervjui (ankete) provedeni su i, sukladno uputama, statistički obrađeni u agenciji Puls d.o.o., istraživanje tržišta i javnog mnijenja, Zagreb.

Autorica zahvaljuje Poreznoj upravi i Stanku Zorici i računovodstveno-knjigovodstvenom servisu Boniimpex d.o.o., Crikvenica na pruženim podacima i pomoći.

Posebno zahvaljujemo Cedricu Sandfordu, Marshi Bumenthal, Bintah Tran-Namu i Johnu Hasseldineu na metodološkim savjetima te Marshi Blumenthal, Consuelo Diaz, Jeffreyju Popeu i Maartenu Allersu na uvidu u njihove upitnike.

** Priljeno (*Received*): 1.9.2003.

Prihvaćeno (*Accepted*): 15.6.2004.

iznosom prosječno potrošenog vremena poreznog obveznika (1,7 sati). Česta je pojava da se porezni obveznici koriste neplaćenom pomoći (dvije trećine njih), dok je plaćanje vanjske pomoći gotovo neznatno.

Ključne riječi: prijava poreza na dohodak, troškovi poreznih obveznika, troškovi novčanog tijeka

Uvod

U radu se mjere troškovi poreza na dohodak građana nepoduzetnika. Riječ je o troškovima podnošenja prijave poreza na dohodak u 2002. godini (a odnosi se na prethodnu godinu). Ovakva su istraživanja uobičajena i relativno česta u proučavanju troškova poreznih obveznika (npr. Slemrod i Sorum, 1984; Sandford, Godwin i Hardwick, 1989; Vaillancourt, 1989; Blumenthal i Slemrod, 1992; Allers, 1994; Pope i Fayle, 1990; Blumenthal i Slemrod, 1995; Diaz i Delgado, 1995; Malmer, 1995; Evans i sur., 1997, 1998; Tran-Nam i sur., 2000; Delgado Lobo, Salinas-Jimenez i Sanz Sanz, 2001; Klun 2002). Po uzoru na Evans i sur. (1997), a nakon njih i na Klun (2002), odlučili smo promotriti samo prijave poreza na dohodak građana, dakle iz istraživanja isključiti poslovne subjekte koji plaćaju porez na dohodak (obrt, slobodna zanimanja i ostale djelatnosti koje se prema poreznim propisima smatraju obrtničkima i vode porezne knjige).¹

Uobičajeno se troškovi poreznih obveznika definiraju kao troškovi koje snose porezni obveznici radi ispunjenja zahtjeva što ih postavljaju zakon i porezne vlasti, iznad i preko iznosa plaćenog poreza te troškovi ekonomskih iskrivljenja svojstvenih porezima (Sandford, 1995:1). U razmatranje smo uključili "klasične" vrste tih troškova: vlastito vrijeme, neplaćenu pomoć, plaćenu naknadu i ostale novčane troškove, sve to uzimajući u obzir specifična institucionalna obilježja u Hrvatskoj. Naime, naknade se plaćaju rijetko jer institucija poreznog savjetnika još nije (bila) razvijena u Hrvatskoj; rezultat toga je da sama porezna administracija dobiva ulogu neplaćenog pomagača ispunjavajući porezne formulare umjesto poreznog obveznika, što je izvan njezine uloge "pružanja informacija".² Nadalje, često se porezna prijava ispunjava unutar radnog vremena jer neplaćenu pomoć obično pružaju poslovni kolege s iskustvom (računovođe i sl.).

Glavni cilj rada je izračun veličine i strukture te prikaz temeljnih obilježja troškova podnošenja prijave poreza na dohodak građana.³ Izračunani su "bruto" i "neto" troškovi poreznih obveznika uključenjem troškova i koristi novčanog tijeka.

¹ Njihove troškove oporezivanja, koji proistječu iz svih poreza što ih plaćaju, razmatraju se u članku *Troškovi oporezivanja poslovnih subjekata koji su obveznici poreza na dohodak*.

² Pomoć porezne administracije (Ministarstvo financija, Porezna agencija – Služba prihoda) bila je, na primjer, eksplicitno spomenuta u španjolskoj studiji (Diaz i Delgado (1995:215) i u Delgado Lobo, Salinas-Jimenez i Sanz Sanz (2001:468).

³ Sociodemografske osobine poreznih obveznika koje utječu na troškove podnošenja porezne prijave, kao i modalitet ispunjavanja porezne prijave (obrazovanje, spol, dob, visina dohotka i broj izvora dohotka), već su analizirane i prezentirane (Blažić i Brajdić, 2003). Isto vrijedi i za psihološki trošak toga poreza i relevantne korelacije.

Glavne testirane hipoteze bile su:

- troškovi podnošenja prijave poreza na dohodak građana relativno su niski – ne samo kao udio u BDP-u ili u ukupnom prihodu od poreza na dohodak (razlog takvom očekivanju proizlazi iz činjenice da nisu svi porezni obveznici obvezni podnositi porezne prijave), nego i ako gledamo troškove po pojedincu – osobito troškove vremena
- korištenje neplaćenom pomoći široko je rasprostranjeno
- troškovi poreznih obveznika regresivni su u odnosu prema dohotku.

Rad počinje objašnjenjem metodologije, koja obuhvaća uzorak, upitnik, istraživanje te, posebno, vrednovanje vremena. Glavni dio rada posvećen je rezultatima koji se odnose na obilježja, strukturu i veličinu troškova podnošenja porezne prijave.

Metodologija

Istraživanje je provedeno metodom intervjua (licem u lice). Metoda ankete poštom odbačena je nakon savjetovanja s ostalim istraživačima i stručnjacima u Hrvatskoj, koji su upozorili na vrlo nisku stopu odaziva. Agencija Puls snažno je zagovarala metodu intervjua i zbog vrlo visokih poštanskih troškova u Hrvatskoj. Nadalje, intervjui jamče bolje razumijevanje postavljenih pitanja i pouzdanije rezultate. Nažalost, oni su, naravno, i skuplji za provedbu.

Nakon što su proučeni postojeći upitnici, bilo da su objavljeni (Slemrod i Sorum 1984:dodatak; Sandford, Godwin i Hardwick, 1989:241-244) ili dobiveni izravno od istraživača⁴, sastavljena je prva verzija upitnika. Ta je verzija korigirana nakon kontakata s brojnim poreznim obveznicima, a usavršili su je i stručnjaci za upitnike kako bismo izbjegli moguća nerazumijevanja u upitniku. Završnoj verziji pridružili smo dva seta uputa za anketare. U prvome je objašnjen pojam *troškova poreznih obveznika i, konkretno, troška podnošenja porezne prijave poreza na dohodak* te svrha i važnost istraživanja. U drugom su setu detaljno objašnjena pitanja. Nakon toga održani su seminari za anketare.

Izabrano vrijeme anketiranja (ožujak-travanj 2002) bilo je najprikladnije zbog roka za ispunjavanje porezne prijave do kraja veljače, pa su se porezni obveznici mogli još dobro sjećati podataka koje su ispunjavali.

Izabran je slučajni uzorak, koji nije bio stratificiran, što je uobičajeno za ovakvu vrstu istraživanja. Uzorak se temelji na podacima Porezne uprave (porezni registar) o obveznicima poreza na dohodak za prethodnu godinu (2000⁵). Pritom se pojavio veliki problem za anketare jer mnoštvo poreznih obveznika koji su podnijeli poreznu prijavu za prošlu (2000) godinu nisu podnijeli poreznu prijavu za ovu, 2001. godinu.⁶ Kako bi se

⁴ Upitnici dobiveni od M. Blumenthal, C. Diaz, J. Popea i M. Allersa.

⁵ Porezne prijave iz veljače 2002. odnose se na poreznu godinu 2001. Dakle, jedini raspoloživi podaci su oni koji se odnose na 2000. godinu (porezne prijave za 2000. predane su 2001. i obrađene do kraja te godine, pa čak i početkom 2002. godine).

⁶ Stoga stratifikacija čak i nije bila moguća, jer konačni podaci o populaciji nisu bili poznati do kraja godine.

dobio konačni uzorak od 300 ispitanika, trebalo je osigurati tri puta više raspoloživih imena,⁷ a nakon što se ni to nije pokazalo dovoljnim, tražilo se dodatnih 900 imena i adresa.

Završni uzorak obuhvatio je 300 ispitanika, kao što je bilo i planirano. To čini 0,05456% navedene populacije (549.546), što je više nego u sličnim svjetskim istraživanjima.⁸ Premda uzorak nije bio stratificiran, podnosioci porezne prijave intervjuirani su diljem zemlje, pri čemu je otprilike uzeta u obzir njihova zastupljenost u različitim regijama (u skladu s podacima za prethodnu, 2000. godinu). To čak i nije bilo nužno jer se kasnije pokazalo da ne postoji povezanost između regija i troškova poreznih obveznika.

Preliminarna analiza, napravljena u lipnju 2002. na neponderiranim podacima, dokazala je postojanje statistički značajne povezanosti podataka s dohotkom, spolom, starošću ispitanika i stupnjem obrazovanja. Stoga smo krajem godine, nakon što su podaci iz poreznih prijava prikupljeni i obrađeni, tražili od Porezne uprave uvid u podatke za spomenute značajke (osim razine obrazovanja, o kojoj se ne može saznati iz porezne prijave) kako bismo mogli ponderirati naš uzorak.

U početnom uzorku bilo je previše žena. Najmlađi podnosioci porezne prijave bili su uglavnom podzastupljeni (svi mlađi od 40 godina bili su podzastupljeni), dok su najstariji bili prezastupljeni (svi stariji od 40 godina bili su prezastupljeni). Tradicionalne podzastupljenosti najnižih i najviših dohodovnih grupa nije bilo.

Jedan od najvećih metodoloških problema pri mjerenju troškova poreznih obveznika jest vrednovanje vremena. Ne postoji univerzalno prihvaćena metoda i stoga je vrlo teško uspoređivati različita istraživanja na tom području.

Pope (1995:115-118) daje pregled šest primijenjenih metoda: vrednovanje vremena svakog pojedinca za samoga sebe – individualna procjena vrijednosti utrošenog vremena (Sandford, Godwin i Hardwick, 1989), prethodno, ali podložno gornjem limitu, koliko bi porezni obveznik bio spreman platiti da se riješi svih troškova vezanih za podnošenje porezne prijave (Sandford, 1973 i, kasnije, Slemrod i Sorum, 1984)⁹, uobičajena satnica prije oporezivanja (Vaillancourt, 1986; 1989), satnica nakon oporezivanja (Slemrod i Blumenthal, 1992)¹⁰, medijan vrijednosti vremena (prijavljene vrijednosti) (Pope, Faye i Duncanson, 1990; prema Pope, 1995). Čak ni taj dugi popis ne iscrpljuje sve uporabljene metode. Tako su se Diaz i Delgado (1995:213-214), kao i Delgado Lobo i sur. (2001), koristili prosječnim dohotkom što su ga porezni obveznici prijavili, a odnosi se na glavni izvor dohotka; Malmer (1995:242, 258) koristio se prosječnom plaćom – neto satnicom zaposlenika u Švedskoj (nakon oporezivanja), satnicom prije oporezivanja i bruto satnicom (uključujući doprinose za socijalno osiguranje); Allers (1994:54-55, 147; 1995:186) upotrijebio je BDP po radnoj godini – mjereno brojem radnih sati u godini (što je izvorno primijenjeno u Bannocka i Albacha, 1988).

⁷ To je uobičajena praksa za agenciju Puls.

⁸ Samo je Allers od 13 istraživanja troškova poreza na dohodak imao viši postotak (0,09%). Za međunarodne usporedbe pogledati Klun (2002:779).

⁹ Istu je metodu primijenio, na primjer, Malmer (1995) u Švedskoj.

¹⁰ Satnicu nakon oporezivanja (točnije, rezervnu satnicu nakon oporezivanja) izabrali su, ali uz drukčiju metodologiju, i Evans i sur. (1997:10, 21-21; utemeljeno na prethodnom istraživanju 1995); satnicu nakon oporezivanja izvorno su primijenili Slemrod i Sorum (1984).

Nakon što su razmotrene sve metode i odgovarajuće pretpostavke za njihovu provedbu, odlučili smo se koristiti “graničnom” satnicom nakon oporezivanja¹¹, što je utemeljeno na metodologiji Blumenthala i Slemroda (1995:150-151 – *marginal after-tax wage rate*)¹². Kako je uobičajeno da hrvatski porezni obveznici razmišljaju u terminima dohotka nakon oporezivanja¹³, postavljeno je pitanje o tome koliko bi oni bili plaćeni (u iznosu nakon oporezivanja) za dodatni sat rada (ako bi mogli povećati svoj dohodak radeći više sati). Drugo se pitanje odnosilo na najmanju satnicu koja bi potaknula ispitanika da prihvati priliku za dodatni rad (ako nema mogućnost spomenutu u prethodnom pitanju). Prije tih dvaju pitanja postavljeno je pitanje o prosječnoj neto plaći po satu.¹⁴

Prosječna neto plaća po satu bila je iznenađujuće reprezentativna. Iznosila je 19,34 kuna, a službena prosječna neto plaća po satu za veljaču 2002. bila je 19,77 HRK.¹⁵ Isto vrijedi i za odgovore na prvo pitanje – o graničnoj satnici nakon oporezivanja, koja je dvostruko veća (prosjeak 38,60). To je u skladu sa zakonskom satnicom za prekovremeni rad koja je dvostruko veća od obične.¹⁶ Odgovori na drugo pitanje samo su malo niži (prosjeak 37,27). Ni na prvo ni na drugo pitanje o graničnoj satnici nakon oporezivanja nije odgovorilo 23,67% ispitanika, što je prilično uspješno (taj je postotak u Slemrod i Sorum (1984:15) bio 46%, a u Blumenthal i Slemrod (1995:151) 46,5%). Za njih smo uzeli neto nadnicu po satu, preračunali je u neto mjesečnu plaću i bruto plaću te napravili standardnu kalkulaciju za prekovremeni rad.¹⁷

Treća spomenuta metoda Popea (koliko bi porezni obveznici platili da se riješe svih troškova u vezi s porezom) upotrijebljena je da se dobije uvid u psihičke (psihološke) troškove oporezivanja. Taj je trošak također procijenjen jednostavnim upitom o tome kako su se ispitanici osjećali nakon podnošenja porezne prijave.

Kao što je već rečeno, neki ispitanici (ipak znatna manjina) ispunjavaju svoju poreznu prijavu tijekom svoga radnog vremena. Tada je neto satnica preračunana u bruto satnicu¹⁸, pa su se na taj iznos dodali doprinosi na plaću, kako bi se na kraju dobili ukup-

¹¹ Ti porezni obveznici doista su konstatalirali da su ispunili poreznu prijavu za porez na dohodak tijekom slobodnog vremena i realno je pretpostaviti da su tim vremenom zamijenili dokolicu, a ne dodatni posao. Treba također podsjetiti da su samozaposleni (obrtnici i sl.), čije je radno vrijeme potpuno fleksibilno isključeni iz ovog istraživanja. Naime, ako se porezna prijava ispunjava u slobodno vrijeme, adekvatno je primijeniti poslijeporeznu satnicu.

¹² Vidjeti također Slemrod i Sorum (1984:15-16).

¹³ Zbog činjenice da je tehnika oporezivanja po odbitku često prilično blizu stvarnom obračunu poreza i vrlo često konačna ili je završna granična stopa poznata.

¹⁴ Budući da nije uobičajeno razmišljati u kategorijama satnice, predloženo je dijeljenje neto plaće sa 177 sati (ako su zaposleni u punom radnom vremenu).

¹⁵ Prosječna neto mjesečna plaća od 3.500 kuna podijeljena je sa 177 sati (DZS, 2002:32, tabl. 5-6).

¹⁶ Neki ljudi, naravno, mogu zaraditi čak više nego dvostruko, što utječe na porast tog iznosa. Suprotno tome, viša stopa poreza na dohodak donekle smanjuje te iznose.

¹⁷ Bruto plaća izračunana po satu, udvostručena, zaposlenikovi doprinosi za socijalno osiguranje i porez na dohodak oduzeti (uzimajući u obzir lokalni prizrez i odgovarajuću graničnu poreznu stopu). U izračunavanju bruto plaće iz neto plaće podrazumijevali smo poreznu olakšicu za jedno dijete, a bez olakšice za supružnika, što je prosjek za Hrvatsku.

¹⁸ Koristeći se standardiziranom formulom za pretvaranje neto plaće u bruto plaće i uzimajući u obzir grad u kojemu je intervju obavljen (zbog lokalnog prizreza). Pretpostavljena je porezna olakšica za samo jednu uzdržavanu osobu (dijete).

ni troškovi radne snage (rada)¹⁹. Neki su ljudi tvrdili da su svoje porezne prijave dijelom ispunili tijekom radnog vremena, a dijelom u slobodno vrijeme. Pretpostavljena podjela vremena bila je pola-pola, te su primijenjene obje metode vrednovanja vremena, svaka za polovicu vremena.

Poseban je problem bio kako vrednovati vrijeme onih koji su pružili neplaćenu pomoć. Samo u primjerima kada se upotrebljava jedinstvena prosječna mjera za sve porezne obveznike to nije problem (npr. prosječna plaća po satu prije i nakon oporezivanja ili BDP po godini rada – BDP po radnoj godini – mjereno brojem radnih sati u godini), jer se ista nadnica pridružuje i poreznim obveznicima i onima koji pružaju besplatnu pomoć (npr. Allers, 1994).²⁰ Kada porezni obveznici navode/procjenjuju vrijednost vlastitog vremena, najispravnija metoda bila bi uključiti i one koji su im pružili neplaćenu pomoć u anketu, postavljajući im isto pitanje, ali to bi bilo prekomplikirano i preskupo.²¹ Drugo najbolje rješenje jest temeljiti vrijednost neplaćene pomoći na ocjenama samoga poreznog obveznika (Evans i sur., 1997:11, 21; korišteno u istih autora 1995; slijedili su model koji su ustanovili Sandford²² i Pope). Neki se istraživači nisu koristili odgovorima na pitanje o neplaćenju pomoći, tj. nisu je uključivali u troškove potrošenog vremena (izostavili su njezino vrednovanje) (Slemrod i Sorum, 1984; Blumenthal i Slemrod, 1992)²³ ili čak nisu ni postavili pitanje o vremenu što su ga utrošili oni koji su im pružili neplaćenu pomoć (Diaz i Delgado, upitnik).²⁴

Zaključili smo da je neplaćena pomoć prevažna da bismo je izostavili. To je posebno bitno zato što još nije (bila) razvijena službena institucija poreznog savjetovanja te je zbog toga neplaćena pomoć iz raznih izvora bila važna. Posljedica toga je i činjenica da porezni službenici kojima su prijave podnesene katkad pružaju pomoć koja nadilazi njihove radne zadaće (ispunjavanje prijava umjesto poreznih obveznika), što također treba uzeti u obzir u mjerenjima.

Odlučili smo vrednovati jedan sat neplaćene pomoći svih drugih osoba (dakle, osim poreznih službenika) kao prekovremeni rad (granična satnica nakon oporezivanja) na

¹⁹ Premda je to rađeno tijekom radnog vremena, može se naći argument da nije na teret radnog vremena odnosno poslodavca. Slijedeći koncept koji je prvi upotrijebio Yochum (1961; prema Sandford i sur., 1981:21) o tome kako su opći troškovi koji se odnose na oporezivanje u biti jednaki nuli (nepromijenjeni su bez obzira na intenzitet rada), a isto se može primijeniti i na vrijeme koje su potrošili radnici (Sandford i sur., 1981:22). *If existing staff could have worked harder in any case, tax work is simply taking up the slack in excess staff capacity at zero cost.* Isto vrijedi, još i više, za troškove poreznih obveznika iz privatnih razloga (ispunjavanje vlastite prijave poreza na dohodak). Mogli su toga dana intenzivnije raditi na svojim uobičajenim poslovima, tako da troška poslodavca zbog ispunjavanja porezne prijave tijekom radnog vremena zapravo nema. Ipak, s obzirom na to da radnici rade više, postoji određeni trošak za njih.

Na kraju treba napomenuti da obje metode izračunavanja potrošenog vremena (tijekom slobodnog vremena, tijekom radnog vremena) pokazuju slične rezultate jer su i agregatni troškovi rada po satu, kao i neto prekovremena nadnica po satu dvostruko veći od neto nadnice za sat redovitog rada.

²⁰ Ali za Švedsku je (Malmer, 1995) primijenjena drugačija metodologija pri procjeni neplaćene pomoći. Ondje porezni obveznici nisu bili upitani koliko su neplaćene pomoći dobili, već koliko su je pružili drugim osobama.

²¹ Prema našim znanjima, nitko se nije koristio takvom metodom za tu vrstu istraživanja.

²² I sam je Sandford zanemario neplaćenu pomoć u svojim proučavanjima (Sandford, Godwin i Hardwick, 1989).

²³ Čini se da je isto bilo i u Vaillancourta (Vaillancourt, 1989).

²⁴ Umjesto toga, pitali su porezne obveznike jesu li imali kakve nenovčane troškove kao kompenzaciju za neplaćenu pomoć (darovi, čaščenja itd.).

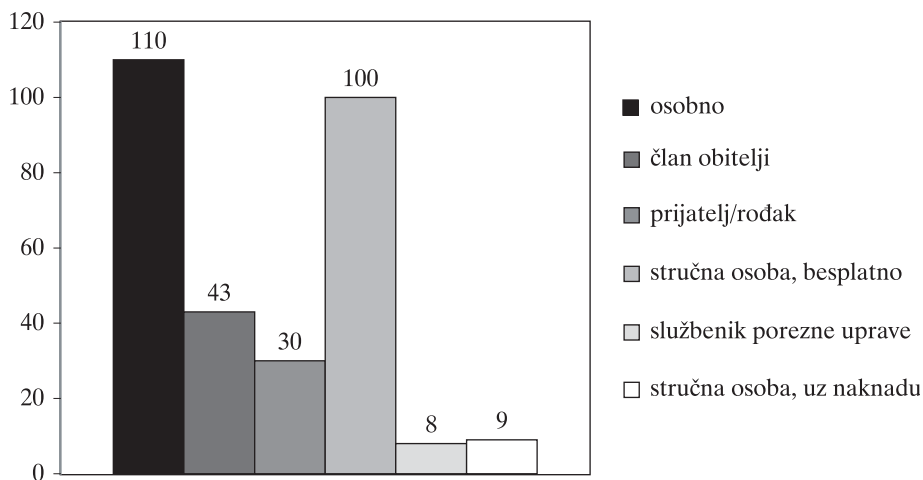
bazi prosječne bruto plaće u Hrvatskoj u veljači 2002. (DZS, 2002:32, tabl. 5-6)²⁵. Ona iznosi oko 38 kuna po satu. Svjesni smo nekih ozbiljnih nedostataka te mjere. Prvo, službena statistika ne uključuje plaće isplaćene od poslovnih subjekata koji nisu pravne osobe (porezni obveznici poreza na dohodak). Drugo, razumno je pretpostaviti da su oni koji pružaju neplaćenu pomoć bolje obrazovani i stoga zarađuju nešto više od prosjeka. Na kraju, moguće je i da su neki od pružatelja neplaćene pomoći ispunjavali prijavu u svoje radno vrijeme.²⁶

Kada je poreznu prijavu popunjavao službenik Porezne uprave, primijenjena je ista kalkulacija²⁷ kao kad ljudi ispunjavaju prijavu tijekom svog radnog vremena. Korištena je prosječna bruto plaća u Poreznoj upravi za relativno višu razinu školovanja (viša stručna sprema) od 4.220 kuna (podaci dobiveni od računovodstvenog odjela Porezne uprave),²⁸ što je dovelo do iznosa od 28 kuna po satu.

Tko ispunjava poreznu prijavu?

Riječ je o tome jesu li porezni obveznici ispunjavali porezne prijave sami ili su se koristili tuđom pomoći, i ako jesu, kojom vrstom. Rezultati su predočeni na slici 1.

Slika 1. Tko je najvećim dijelom ispunio ispitanikovu poreznu prijavu (u apsolutnim brojevima)



²⁵ Izračun: prosječna bruto plaća u veljači od 5.071 podijeljena je sa 177 sati; dobivena je satnica udvostručena (prekovremeni rad), a doprinosi za socijalno osiguranje (20,6%) i porez na dohodak oduzeti; porez na dohodak izračunan je primjenom granične porezne stope od 15% (to je najviša stopa za prosječne zarade, uz pretpostavku samo tih sati kao prekovremenog rada) jer su osobne olakšice već iskorištene; lokalni prizrez izračunan je prema gradu poreznog obveznika – pretpostavlja se da su oboje u istom gradu.

²⁶ Za daljnje razmatranje tog problema i njegovu nevažnost vidjeti fusnotu 19.

²⁷ S istim dvojbama koje iz toga proizlaze.

²⁸ Treba spomenuti da je to ispodprosječno primanje.

Kao što je vidljivo iz grafikona, tek trećina poreznih obveznika ispunjava sama svoje porezne prijave.

Za razliku od prakse u drugim (razvijenim) zemljama, posezanje za plaćenom stručnom pomoći (porezni savjetnik, računovođa) vrlo je rijetko. Razlog tomu je nepostojanje ovlaštenih poreznih savjetnika. Novi zakon uveo je tu instituciju u hrvatsko gospodarstvo, ali do trenutka provedbe istraživanja još nitko nije položio službeni ispit. Čak je i danas vrlo malo službenih ovlaštenih poreznih savjetnika. Računovodstveni servisi nude određene usluge, ali uglavnom za poslovne subjekte, a ne i za pojedince – građane.

Glede pomoći ostalih osoba, ljudi se uglavnom oslanjaju na neplaćenu pomoć (članova obitelji, rodbine, prijatelja, a najviše poslovnih prijatelja i partnera).

Koliko traje ispunjavanje porezne prijave?

Prosječno vrijeme koje je porezni obveznik potrošio na sve aktivnosti vezane za vlastitu poreznu prijavu, bez obzira na to je li je sam ispunio ili nije iznosi 1,70 sati²⁹. To je znatno manje nego u većini ostalih (razvijenih) zemalja u kojima su provedena takva istraživanja,^{30, 31} ali začuđujuće slično s jedinom tranzicijskom zemljom u kojoj je, prema našem znanju, provedeno takvo istraživanje – u Sloveniji, gdje je prosjek iznosio 1,73 sata (Klun, 2002:787).

Naravno, porezni obveznici koji su sami ispunjavali porezne prijave potrošili su u prosjeku nešto više vremena (prosjek 2,15 sati). No čak su i porezni obveznici koji su angažirali druge osobe da im popune poreznu prijavu potrošili relativno mnogo vremena (prosjek 1,44 sati). To upućuje na zaključak da su uglavnom aktivno sudjelovali (da su zajedno popunjavali poreznu prijavu) jer ostale aktivnosti u načelu ne zahtijevaju mnogo vremena.³²

Kao što se vidi iz tablice 1, vrijeme je neravnomjerno raspoređeno među poreznim obveznicima. Gotovo polovica njih u svakoj kategoriji troše pola sata ili manje.

U sličnim istraživanjima analiziran je *regresivni učinak* koji izlazi na vidjelo kada se vrednuje potrošeno vrijeme (u novcu) i dodaju mu se svi novčani troškovi, a onda se takav ukupni vlastiti trošak stavi u odnos s dohotkom. Troškovi rastu s dohotkom (uglavnom zbog rasta vrijednosti satnice³³), ali troškovi po jedinici dohotka (uzeta je sre-

²⁹ U istraživanju smo sate i minute preračunali u sate. Tako je 1,7 sati isto što i 1 sat i 42 minute.

³⁰ Budući da su istraživači u većini drugih zemalja, osim u Australiji (Evans i sur., 1997), uključili sve obveznike poreza na dohodak (dakle i samozaposlene, odnosno poslovne subjekte), izvučeni su, tj. preračunani zasebni podaci samo za obveznike poreza na dohodak bez samozaposlenih (za SAD Blumenthal i Slemrod (1995:153); za UK Sandford i sur. (1989:71-73); za Španjolsku Diaz i Delgado (1995:217); za Kanadu Vaillancourt (1986:205); za Nizozemsku Allers (1994:148, 156)).

³¹ Iznimka je, na primjer, Švedska, s 1 sat i 42 minute (Malmer, 1995:240); istraživanje je provedeno 1993. godine.

³² Potrebne potvrde o uplaćenim pretporezima uglavnom su im poslana, dok se sam formular porezne prijave može poslati i poštom. No nije realno očekivati da je ta grupa poreznih obveznika potrošila mnogo vremena na proučavanje stručne literature.

³³ U istraživanjima u kojima je vrednovanje vremena (utrošenog sata) na neki način pozitivno korelirano s dohotkom poreznog obveznika (npr. Vaillancourt, 1986; Blumenthal i Slemrod, 1992), logično je da je i vrijednost ukupno utrošenog vremena pozitivno korelirana s dohotkom. No čak i u istraživanjima u kojima je na utrošene sate primijenjena neka prosječna mjera (Allers, 1994) vrijednost utrošenih sati može biti pozitivno korelirana s dohotkom.

dina dohodovnog razreda) padaju. Prije takve analize s novčanim vrijednostima sličnu smo analizu pokušali napraviti s naturalnim vrijednostima (sati).³⁴

Tablica 1. pokazuje iskazano potrošeno vrijeme poreznih obveznika.

Tablica 1. Vrijeme utrošeno na ispunjavanje prijave poreza na dohodak (u %)

Vrijeme	Svi	Skupina	
		Ispunili samostalno	Koristili se tuđom pomoći
≤ 0,5 sati	48,33	46,36	49,83
> 0,5 ≤ 1 sati	21,67	20,91	21,71
> 1 ≤ 2 sati	14,00	14,55	13,42
> 2 ≤ 5 sati	9,33	10,00	8,98
> 5 ≤ 10 sati	4,67	6,36	4,55
> 10 sati	1,78	1,82	1,52

Napomena: Oko 11% u prvoj skupini (svi) i 16% u trećoj skupini (koristili se tuđom pomoći) nisu potrošili nimalo vremena.

Kako se vidi iz tablice 2, osim za drugu dohodovnu skupinu³⁵, prosječni se broj sati znatnije ne mijenja. Nepostojanje pozitivne veze između dohotka i potrošenih sati može se objasniti već spomenutom činjenicom da većina dohodaka od kapitala (uglavnom dodatni dohodak skupina s višim dohotkom) u Hrvatskoj uopće nije oporezovana (većina kapitalnih dobitaka, većina kamata), nije oporezovana te godine (dividende) ili je bila oporezovana završnim porezom po odbitku (dio dohotka od imovine). Dakle, jak regresivni učinak (ovdje izražen kao prosječan broj minuta na tisuću kuna dohotka – zadnji stupac tablice 2) očekivan je.

Tablica 2. Raspodjela dohotka i potrošeno vrijeme

Dohodovna skupina (u tis. kn)	Prosječno vrijeme (u satima)	Sati/dohodak × 1000	Minute/dohodak k × 100
manje od 10	1,31	0,26	15,71
10 - 30	2,47	0,12	7,41
30 - 50	1,50	0,04	2,25
50 - 70	1,27	0,02	1,27
70 - 100	1,30	0,02	0,92
više od 100.000	1,69	0,01	0,88

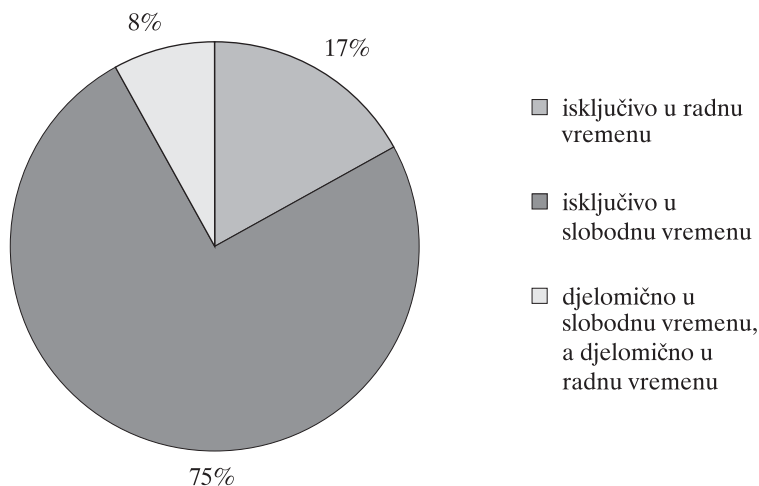
Uzimanje u obzir mogućnosti ispunjavanja porezne prijave u slobodno vrijeme ili tijekom radnog vremena jedna je od “metodoloških inovacija” za tu vrstu istraživanja (već spomenuto u prethodnom poglavlju). Uzeli smo u obzir da neki pojedinci obavljaju poslo-

³⁴ Općenito, pokušali smo napraviti što je moguće veći dio analize koristeći se satima, a ne njihovim monetarnim (vrijednosnim) ekvivalentom, zbog problema vezanih za prikladno vrednovanje vremena (ne postoji znanstveni konsenzus o tom pitanju).

³⁵ To se može objasniti relativno velikim brojem starijih ljudi (osobito žena) u toj skupini, kao i većim brojem dohodaka, pri čemu u oba slučaja zapažamo pozitivnu korelaciju s potrošenim vremenom (Blažić i Brajdić, 2003).

ve vezane za podnošenje porezne prijave tijekom redovitoga radnog vremena. Kao što se može vidjeti na slici 2, to nije ozbiljan problem³⁶ (uz pretpostavku iskrenosti ispitanika).

Slika 2. Je li ispitanik ispunio prijavu u radnom ili u slobodnom vremenu?



Vrijeme drugih osoba uz čiju je pomoć prijava ispunjena podijeljeno je na dva dijela: vrijeme ostalih osoba (osim službenika Porezne uprave) i vrijeme koje su potrošili službenici Porezne uprave.

Prosjek za prvu skupinu iznosi 0,85 sati. To je vrijeme znatno niže od vremena što su ga potrošili porezni obveznici koji su sami ispunjavali poreznu prijavu, što je povezano s većom stručnošću i vještinom osoba koje su im pomagale. Također je niže od potrošenog prosječnog vremena obveznika koji su se koristili neplaćenom pomoći, što je potpuno logično. Razlika se objašnjava ostalim aktivnostima koje je poduzeo porezni obveznik radi podnošenja porezne prijave.

Broj sati za drugu skupinu (službenici Porezne uprave), dakako, mnogo je manji (prosjek 0,4 sata), čemu je uzrok ne samo njihova veća stručnost, već i činjenica da su porezni obveznici ipak morali ispuniti nužne opće podatke prije no što su formular prijave donijeli u ured poreznog službenika.

Ukupni troškovi podnošenja porezne prijave na mikrorazini

Kako bismo dobili ukupne troškove podnošenja prijave poreza na dohodak, potrošeno se vrijeme mora procijeniti u novčanom obliku te tome pridodati plaćene naknade i ostale novčane troškove.

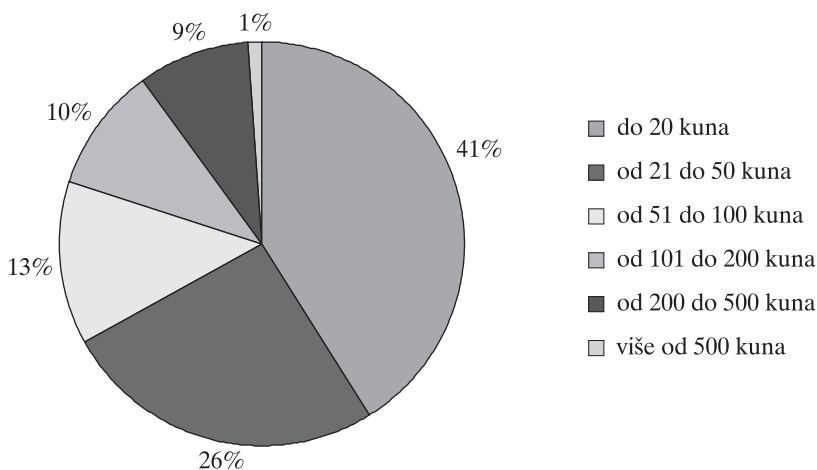
³⁶ Ali ako uzmemo u obzir činjenicu da šestina poreznih obveznika nema redovito zaposlenje (plaću), pa je 16,66% ispitanika automatski odgovorilo "u slobodno vrijeme", taj problem postaje nešto ozbiljniji.

S obzirom na to da je institucija poreznog savjetnika u Hrvatskoj još uvijek u (vrlo) ranom stadiju razvoja (u veljači 2002. još nije bilo nijednog službeno potvrđenoga poreznog savjetnika), naknade samo šest osoba koje su navele plaćeni iznos ne mogu biti osnova za računanje relevantne prosječne mjere tih troškova.³⁷ Može se samo reći da takvi troškovi imaju malu ulogu u strukturi troškova podnošenja porezne prijave.

Novčani troškovi (osim plaćanja nekome drugom da ispuni prijavu) sastoje se od nužne literature i uputa, troškova kupnje formulara, fotokopiranja potvrda, poštanskih troškova, putnih troškova... Prosječno iznose 15,47 kuna, ali 28% podnositelja nema takve troškove (25,12% imali su troškove do 5 kuna, 17,01% između 5 i 10 kuna, 15,02% između 10 i 20 kuna, 11,83% između 20 i 50 kuna, te 3,02% više od 50 kuna). Ako isključimo podnositelje prijave koji nisu imali nikakvih novčanih troškova, prosjek za one koji su ih imali raste na 22,31 kunu.

Ukupni vlastiti troškovi (vremenski troškovi, plaćene naknade, ostali novčani troškovi) iznose prosječno 83,28 kuna, ali je 40% svih podnositelja imalo troškove manje od jedne četvrtine tog iznosa (sl. 3).

Slika 3. Ukupni vlastiti troškovi po ispitaniku (prema kategorijama)



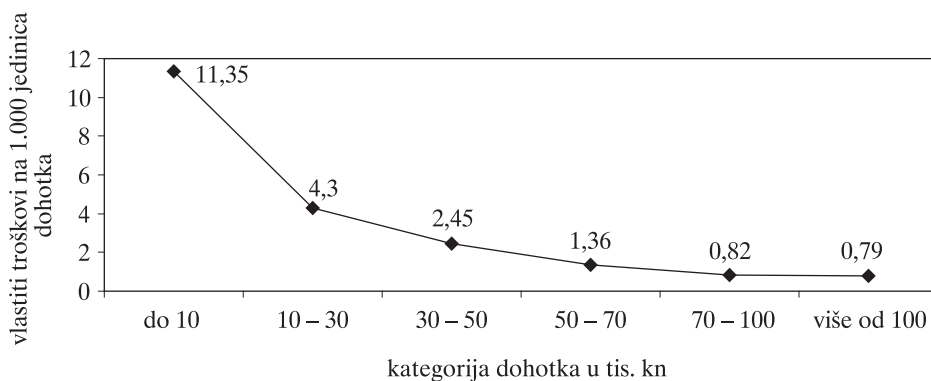
Budući da smo za vrednovanje vremena potrošenog na podnošenje porezne prijave uzeli individualno navedene satnice (koje su više-manje pozitivno korelirane sa zaradnim dohotkom), može se očekivati da će vlastiti troškovi podnositelja biti pozitivno ko-

³⁷ Aritmetička sredina od 495 kuna nije reprezentativna zbog toga što je jedan ispitanik naveo da je platio čak 2.000 kuna, dok medijan iznosi 215 kuna što je bliže stvarnoj situaciji. Naime, naknadnim usmenim kontaktima samog istraživača radi otkrivanja drugih poreznih obveznika (izvan promatranog uzorka) koji su platili za ispunjavanje porezne prijave utvrđeno je da se najčešće spominju iznosi između 100 i 200 kuna.

relirani s dohotkom³⁸. Naši su rezultati uputili na pozitivnu, ali slabu povezanost (Pearson 0,136; $p < 0,05$) (Blažić i Brajdić, 2003).

Kao što se može vidjeti na slici 4, ti su troškovi regresivni, što je tipično za ovakvu vrstu istraživanja. Dakle, “klasična” hipoteza regresivnosti potvrđena je i za poreze na dohodak u Hrvatskoj.

Slika 4. Vlastiti troškovi ispunjavanja porezne obveze s obzirom na visinu dohotka



Ukupni troškovi podnošenja prijave na makrorazini

Ukupni troškovi podnošenja prijave poreza na dohodak građana u Hrvatskoj iznose 56,857³⁹ milijuna kuna. To je oko 0,034% BDP-a, 0,805% ukupnih prihoda od poreza na dohodak i 0,856% prihoda od poreza na dohodak prikupljenih od građana (nepoduzetnika, tj. onih koji nisu poslovni subjekti).

Tako malen postotak⁴⁰ posljedica je ne samo činjenice da ne moraju svi ispunjavati poreznu prijavu, već i relativno niskih troškova, osobito za potrošeno vrijeme.

Struktura ukupnih troškova prikazana je u tablici 3.

³⁸ U istraživanjima u kojima je procjena vremena na neki način pozitivno korelirana s dohotkom poreznog obveznika (npr. Vaillancourt, 1986; Bumenthal i Slemrod, 1992...) takav je ishod očekivan.

³⁹ Zaokruženo na tri decimale.

⁴⁰ U usporedbi s istraživanjima u kojima se također zasebno analiziraju građani (dakle, oni koji nisu poslovni subjekti), npr. u Sloveniji (Klun, 2002:789) i Australiji (Evans i sur., 1997:26), gdje su ti postoci za Sloveniju 0,13 BDP-a ili 1,99 prihoda od poreza na dohodak (autorova vlastita rekalkulacija jer su izvorni podaci prikazivali troškove poreznih obveznika uvećane za troškove gotovinskog tijeka) i za Australiju 0,34 BDP-a i 4,0 ukupnog prihoda samo od poreza na dohodak građana (bez poslovnih subjekata).

Ipak, bitno je napomenuti da izravne međunarodne usporedbe istraživanja troškova poreznih obveznika treba uzeti s velikim oprezom odnosno da one po pravilu i nisu moguće u doslovnom smislu zbog različitosti primijenjene metodologije (obuhvat pojedinih vrsta troškova, vrednovanje vremena...).

Tablica 3. *Struktura ukupnih troškova*

Vrsta troškova	Struktura (%)
vrijeme podnositelja porezne prijave	55,93
plaćene naknade	9,61
ostali novčani troškovi (novčani troškovi osim plaćenih naknada)	14,95
ostali vremenski troškovi 1: neplaćena pomoć poreznih službenika	0,47
ostali vremenski troškovi 2: neplaćena pomoć ostalih osoba	19,04
ukupno	100,00

Kao što je vidljivo iz tablice 3, vrijeme poreznih obveznika najveći je dio troškova, što je i očekivano. Ako tome dodamo vrijeme neplaćenih pomagača, ukupni vremenski troškovi čine oko tri četvrtine ukupnih troškova podnošenja prijave poreza na dohodak.

Neplaćena pomoć službenika Porezne uprave zaslužuje posebnu pozornost. Ona za pravo i nije dio troškova podnošenja porezne prijave, već dio troškova Porezne uprave – ona je dio troškova poreznih obveznika koji su prevaljeni na porezne vlasti. Zapravo, taj je dio i veći jer dosta podnositelja porezne prijave šalje svoje prijave poštom, pri čemu su neke od njih nepravilno popunjene. Uz razvijene institucije poreznog savjetnika relativno prihvatljivih cijena neki ljudi koji su neiskusni i ne poznaju osobe koje bi im besplatno pomogle mogli bi se obratiti poreznom savjetniku, pa bi se takvo prevaljivanje izbjeglo.

Iznos ukupnih (agregatnih) troškova podnošenja porezne prijave (“bruto” troškovi) mogao bi se korigirati ako bi se uračunali troškovi i koristi od novčanog tijeka (*cash flow benefits and costs*). Oni proizlaze iz potplaćenih ili preplaćenih poreza tijekom godine. Pretpostavke su kao i u Evansa i sur. (1997:22) te je, sukladno tome, prosječna kamatna stopa izračunana kao sredina između prosječne kamatne stope na kratkoročne depozite građana u komercijalnim bankama (6,08%) i prosječne kamatne stope na kredite građana u poslovnim bankama (18,19%). Za godinu istraživanja (druga polovica 2001. i prva polovica 2002. godine) upotrijebljeni su prosjeci kamatnih stopa na godišnjoj razini za 12 mjeseci (www.hnb.hr). Kao razdoblje kreditiranja odnosno posudbe pretpostavljena je jedna godina.⁴¹ Tako je prosječna kamatna stopa jednaka 12,14%.

S obzirom na to da je ukupni iznos poreznih dugovanja za 2001. godinu plaćen u 2002. godini iznosio 84.413.222 kune, korist od gotovinskoga tijeka za porezne obveznike iznosila je 10.247.765 kuna.

Ukupni iznos preplaćenog poreza na dohodak za 2001. koji su porezne vlasti vratile (povrat poreza) u 2002. godini bio je mnogo veći – 603.708.115 kuna⁴². Nakon množenja kamatnom stopom dolazimo do iznosa troška novčanog tijeka od 73.290.165 kuna. Razlika čini neto trošak novčanog tijeka od 63.042.400 kuna, što je veoma mnogo u

⁴¹ Nema vremenske razlike između primitka dohotka i plaćanja poreza; većina povrata poreza i poreznih dugovanja plaćena je između svibnja i srpnja ili čak početkom kolovoza; kao što je uobičajeno za ovakva istraživanja, pretpostavljeno je da su dohoci pritežali konstantno tijekom godine, kao i da su se preplaćivanja i potplaćivanja događala tijekom cijele godine, tako da je sredina 2001. godine upotrijebljena kao početna točka razdoblja za koje se izračunavaju troškovi odnosno koristi gotovinskog tijeka.

⁴² Podaci dobiveni od Porezne uprave.

usporedbi s troškovima podnošenja porezne prijave – čak i više od tih troškova.⁴³ To se djelomično može objasniti relativno niskim troškovima podnošenja porezne prijave po poreznom obvezniku, ali i činjenicom da ljudi koji su ostvarili pravo na povrat poreza uglavnom ispunjavaju porezne prijave. Treći je razlog relativno visoka kamatna stopa. Ako bismo primijenili samo prosječnu kamatnu stopu na kratkoročne depozite građana u poslovnim bankama, koja iznosi samo polovicu odabrane stope (6,08% u usporedbi s 12,14%), taj bi se iznos prepolovio. Pao bi na 31.521.200 kuna, što iznosi oko 55% ukupnih troškova podnošenja porezne prijave.⁴⁴

Neki autori (npr. Johnston, 1963; prema Tran-Nam i sur. (2000:233), Allers (1994:40) i, osobito, Evans i sur. (1997:12) te Tran-Nam i sur. (2000:233-236)) tvrde da treba uzeti u obzir i poreznu uštedu ostvarenu dopuštenim odbitkom troška podnošenja porezne prijave od osnovice poreza na dohodak (*tax deductibility benefits*). To je stavka koja dodatno umanjuje “društvene” odnosno “bruto” troškove ispunjavanja porezne obveze. Tako dolazimo do stvarnih “neto”⁴⁵ troškova poreznih obveznika. No to je za Hrvatsku ovdje irelevantno, iako ima veću ulogu kod obrtnika te, posebno, kod obveznika poreza na dobit.

Dakle, uzimajući u obzir samo koristi i troškove novčanog tijeka, dolazimo do ukupnih “neto” troškova od 119,899 milijuna kuna. To čini oko 0,07% BDP-a, 1,70% ukupnih prihoda od poreza na dohodak i oko 1,80% prihoda od poreza na dohodak prikupljenih od građana⁴⁶. Primjenom kamatne stope na kratkoročne depozite u izračunu troškova/koristi novčanog tijeka taj iznos pada na 88,378 milijuna kuna, što iznosi 0,052% BDP-a, 1,25 % ukupnih prihoda od poreza na dohodak i oko 1,33% prihoda od poreza na dohodak prikupljenih od građana.

Zaključak

Troškovi poreza na dohodak građana (neposlovnih subjekata) u Hrvatskoj su relativno niski. “Bruto” odnosno “društveni troškovi” podnošenja porezne prijave iznose oko 0,034% BDP-a odnosno 0,856% poreza na dohodak prikupljenoga od građana. Najveći dio troškova čine troškovi vlastitog vremena (56%), zatim neplaćene pomoći (19%) i novčani troškovi (15%). “Neto” troškovi su viši zahvaljujući troškovima novčanog tijeka, jer većina poreznih obveznika mora podnijeti poreznu prijavu da bi dobila povrat poreza. Ti troškovi iznose između 0,07% i 0,052% BDP-a odnosno između 1,80% i 1,33% prihoda od poreza na dohodak, ovisno o izabranoj kamatnoj stopi.

⁴³ Za razliku od ostalih istraživanja u kojima su također odvojeno analizirani pojedinci – građani (koji nisu poslovni subjekti), kao u Sloveniji (Klun, 2002:789) i Australiji (Evans i sur., 1997:26) i izračunavani troškovi i koristi od novčanog tijeka. Prema prvom istraživanju, ti troškovi iznose oko 40% “društvenih” odnosno “bruto” troškova podnošenja porezne prijave, a prema drugome samo 13% (vlastita autoričina rekalkulacija).

⁴⁴ To je mnogo bliže već spomenutom primjeru Slovenije, gdje je primijenjena kamatna stopa od 9,9% (koja se odnosi samo na depozite po videnju).

⁴⁵ Termin *neto troškovi poreznih obveznika* obično se rabi kada se uzimaju u obzir samo troškovi i koristi novčanog tijeka, ali je donekle neprikladan kada troškovi gotovinskoga tijeka nadilaze njegove koristi, pa su tada “neto” troškovi veći od “bruto” troškova.

⁴⁶ Još uvijek niže od usporedivih veličina za Sloveniju i Australiju.

Razlog tako niskim troškovima ispunjavanja porezne obveze, osobito društvenim, jest ne samo prikupljanje poreza konačnim porezom po odbitku, već i činjenica da je prosječno potrošeno vrijeme po poreznom obvezniku niže nego u ostalim zemljama (1,7 sati). Česta je pojava neplaćene pomoći (oko dvije trećine). No i plaćena je vanjska pomoć gotovo neznatna.

Potvrđena je i klasična hipoteza o regresivnosti tih troškova.

Psihološki troškovi općenito su niski i malo viši kada se koristi tuđa pomoć.

LITERATURA

Allers, M., 1994. *Administrative and Compliance Costs of Taxation and Public Transfers in the Netherlands*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Blažić, H. i Brajdić, M., 2003. "Sociodemografski i ekonomski činitelji modaliteta i troškova podnošenja prijave poreza na dohodak u Hrvatskoj". *Financijska teorija i praksa*, 27 (3), 331-348.

Blumenthal, M. and Slemrod, J., 1992. "The compliance cost of the U.S. individual tax system: a second look after tax reform". *National Tax Journal*, 45 (2), 186-202.

Blumenthal, M. and Slemrod, J., 1995. "Recent Tax Compliance Costs Research in the United States" in: C. Sandford, ed. *Tax Compliance Costs Measurement and Policy*. Bath: Fiscal Publications, 142-172.

Diaz, C. and Delgado, M. L., 1995. "The Compliance Costs of Personal Income Tax in Spain" in: C. Sandford, ed. *Tax Compliance Costs Measurement and Policy*. Bath: Fiscal Publications, 210-225.

Delgado Lobo, M. L., Salinas-Jimenez, J. and Sanz Sanz, J. F., 2001. "Hidden Tax Burden of the Personal Income Tax: Evidence from the Recent Tax Reform in Spain". *Australian Tax Forum*, 16 (4), 463-482.

DZS, 2002. *Monthly Statistical Report*, 10 (5).

Evans, C., Pope J. and Hasseldine J. (eds.), 2001. *Tax Compliance Costs: A Festschrift for Cedric Sandford*. St Leonards: Prospect Media Pty Ltd.

Evans, C. [et al.], 1997. *Taxpayer Costs of Compliance*. Sydney: ATAX.

Evans, C. [et al.], 1998. "Taxation Compliance Costs: Some Recent Empirical Work and International Comparisons". *Australian Tax Forum*, 14 (1), 93-122.

Klun, M., 2002. "Troškovi ispunjavanja porezne obveze u Sloveniji". *Financijska teorija i praksa*, 26 (4), 775-792.

Malmer, H., 1995. "The Swedish Tax Reform in 1990-1991 and Tax Compliance Costs in Sweden" in: C. Sandford, ed. *Tax Compliance Costs Measurement and Policy*. Bath: Fiscal Publications, 226-262.

Pope, J., 1995. "The Compliance Costs of Major Taxes in Australia" in: C. Sandford, ed. *Tax Compliance Costs Measurement and Policy*. Bath: Fiscal Publications, 101-124.

Pope, J., and Fayle, R., 1990. “The compliance costs of personal income taxation in Australia 1986/87: empirical results”. *Australian Tax Forum*, 7 (1), 85-126.

Sandford, C., Godwin, M. and Hardwick, P., 1989. *Administrative and compliance costs of taxation*. Bath: Fiscal Publications.

Sandford, C. T. [et al.], 1981. *Costs and benefits of VAT*. London: Heinemann Educational Books.

Sandford, C. (ed), 1995. *Tax Compliance Costs Measurement and Policy*. Bath: Fiscal Publications.

Slemrod, J. and Sorum, N., 1984. “The Compliance Cost of the U.S. Individual Income Tax System”. *National Bureau of Economic Research Working Paper* No. 1401.

Tran-Nam, B. [et al.], 2000. “Tax Compliance Costs: Research Methodology and Empirical Evidence from Australia”. *National Tax Journal*, 3 (2), 229-252.

Vaillancourt, F., 1989. “The administrative and compliance costs of the personal income tax and payroll tax system in Canada”. *Canadian Tax Paper*, No. 86.

www.hnb.hr

Različiti upitnici

H e l e n a B l a ž i ć : The Costs of Submitting an Income Tax Return

Summary

The paper calculates the absolute and relative costs of individuals submitting their income tax return as well as the specific characteristics and sorts of these costs in 2002. The face-to-face interview method was used.

The costs of submitting an income tax return amounted to 0.34% of GDP and 0.56% of the personal income tax collected from individuals. If the cash-flow costs are added (because most taxpayers are entitled to the tax refund) the sum lies between 0.07% and 0.052% of GDP and 1.80% and 1.33% of the relevant tax revenues, taking into account different interest rates.

Costs as low as this are not caused only by the fact that most individuals do not file an income tax return, but also by the fact that the average time spent per tax filer is relatively low (1.7 hours). The use of unpaid help is widespread (two thirds of tax filers), and external help is almost negligible.

Key words: income tax return, taxpayer costs of compliance, cash-flow costs